

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **Добромира Господинова Хичева**
„Терминологични глаголни колокации: контрастивен анализ“,

представен пред научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1 Филология. Общо и сравнително езикознание (Приложна лингвистика)

Рецензент: доц. д-р Катя Грозева Исса

Представеният дисертационен труд обхваща 152 страници на английски език и съдържа увод, 6 глави и заключение, библиография и четири приложения. В основните шест раздела темата за терминологичните глаголни колокации (ТГК) се разглежда в следния порядък: общи и терминологични колокации; преглед на публикациите върху терминологичните колокации; източници на ТГК; комбиниран таксономично-рамков подход към ТГК; контрастивен анализ на английските и българските ТГК и терминологичните колокации като компонент на курса по специализиран английски.

Дисертацията представя актуална проблематика, както за общоупотребимия, така и за специализирания език. Темата за колокациите е важна съставна част от теорията на превода, особено на научно-техническа литература, от една страна; и методологията за правилната идентификация на тяхното значение, с цел по-доброто разбиране, усвояване и мотивация при изучаване на езика, от друга страна. В английския език разглеждането на тази тема се свързва и с характерната многозначност на думите. Правилната употреба на колокациите (в смисъл на устойчиви, не-идиоматични фрази и конструкции), доброто познаване на възможностите и вариантите за съчетаване на думите е решаващо за отличното владение на английския език. В този смисъл темата е дисертабилна, изключително актуална и значима, с което се обяснява и нейното проучване и прилагане в чуждоезиковото обучение. Колокациите описват синтактичната взаимосвързаност на думите; тяхната структура се изследва детайлно в българската англицистика. Не е така в българската терминология. Въпреки блестящите теоретични разработки, които имаме, проблем на нашето терминознание е липсата на стандартизация на термините словосъчетания. Те функционират в научния стил, но не дават гаранция за правилен превод, нито за адекватно преподаване на специализирания език, ако не са включени в терминологични стандарти.

За разлика от спецификата на глаголните колокации във всекидневното общуване, която разкрива възможностите и вариантите за съчетаване на думи в чисто граматически аспект, свързани с граматични явления, като морфология и синтаксис, ТГК са ориентир към семантичната рамка на изказа при изясняване на значението в контекста на употреба. Това е важно за изучаването на чужд език, тъй като значението им рядко съвпада с буквалното и често бива единствено възможно (не се заменя със синонимна конструкция). В този смисъл стандартизацията на всяка терминологична подсистема е наложителна, както и изработването на методика за идентифициране на терминологичните колокации, която да спомага както за решаването на преводачески проблеми, така и за преподаването на специализирана лексика, а също и за терминографски цели. С изпълнението на тези цели в областта на строителната терминология дисертацията е новаторска и изключително значима. Тя представлява сериозен принос както в областта на строителната терминология, така и в българското терминознание като цяло, като дава възможност то да се приближи с още една крачка към постиженията от терминологичните проучвания в други страни. Разработването на методология за идентифициране на ТГК чрез предложения от авторката Комбиниран таксономично-рамков подход към ТГК, включващ таксономичен анализ, предхождащ анализа на когнитивните рамки, обогатява терминологията в теоретичен аспект. От практическа гледна точка дисертацията има още по-сериозен принос, за преводачите на строителна лексика, и особено за методиката на преподаване на английски език в университета, в който дисертантката работи. Прилагането на нейната методика повишава не само езиковата, но и стратегийната компетентност на студентите, които придобиват умения за вписване в дискурса на своята специалност. Тя може да се използва и от колегите нефилолози, на които все по-често се налага да публикуват своите статии и да четат своите лекции на английски.

За целите на проучването в дисертацията е ексцерпиран корпус от печатни и онлайн материали, който включва 1 065 441 думи, като всички текстове са от поддомена на Строителните материали. В работата той е подложен на предварителна компютърна обработка. Идентифицираните ТГК се подлагат на систематичен контрастивен анализ за решаване на проблеми при превода и преподаването на езика. За анализирането на резултатите дисертантката се опира на авторитетни световни източници. Относно превода тя използва комбинирания таксономично-рамков подход въз основа на Рамковата терминология на Фейбър, а за прилагане на резултатите от анализа в процеса на чуждоезиковото обучение по специализиран английски език се

опира на лексикалния подход на Луис. Специално внимание в дисертационния труд е отделено на класификацията на Мелчук, базирана на лексикалните функции за описание на парадигматичните и синтагматичните лексикални отношения.

В процедурата за извличане на ТГК от текстов корпус, съставен по определени критерии, Хичева очертава границите на специалната област (домена), от която ще се извличат колокациите, като следва прагматичния подход на проф. Боян Алексиев към обхвата на специалния домен. Предложените от Алексиев критерии за определяне на границите на домена, на статута му на университетска дисциплина и съществуването на дискурсна общност, принадлежаща към него, определят домена и в настоящата дисертация – *Строителни материали* като поддомен на по-общия *Строително инженерство*. Това показва приемственост в ЦПЛ в УАСГ. Дисертантката обаче не спира до тук. Към предложените от Алексиев три вида текстове – основни дидактически, дидактически и онлайн глосари, тя добавя и научноизследователски текстове. Хичева също така използва и терминологични словосъчетания с причастни атрибутивни компоненти, като ги трансформира в глаголни колокации. Авторката използва графичните изображения, дадени за някои основни термини с подредени йерархично техни хипоними, за да организира глаголите според различните процеси, в които те участват. Това онагледява последващия анализ на извлечените колокации и ги изяснява от гледна точка на рамковата семантика (Фиг. 2, стр. 49).

Чрез комбинирания таксономично-рамков подход към ТГК (Четвърта глава) Добромира Хичева защитава тезата, че на тях трябва да се гледа като на терминологични единици, които подлежат на анализ чрез използване на терминологични подходи и методи. Във връзка с това тя разглежда последните тенденции в теорията на терминологията и отделя специално внимание на рамково-базирания подход към интерпретиране на терминологичните отношения в дадения специален домен, като преди това категоризира събитийните структури в концептуалните групи, съвместими с последващия контрастивен анализ, който изисква предварително идентифициране на системни групи от терминологични единици.

Основният термин в дисертацията е *стомана*. Като първа ключова дума той формира ТГК, които може да се използват и за другите строителни материали. Авторката анализира ТГК на термина *стомана*, следвайки модела, който е избрала, но също така предлага известни модификации в подхода, за да бъде подходящ за конкретния обект на изследване. Имам предвид приетия фразеологичен подход, който е семантично ориентиран. Той разграничава автономния елемент, наречен ‘база’, от

елемента, избран в зависимост от базата, наречен ‘колокатор’. В ролята на колокатори влизат глаголите, с които ‘стомана’ влиза в синтактични отношения, а терминът (базата) е пациенът (по терминологията на Филмор) в динамичната сцена/рамка. Така дисертантката ексцерпира автоматично необходимата терминологична информация чрез подаване на подходящ текст в терминоекстрактор, използвайки конкордансите и биграмите, които той генерира (Приложение 1). Колокациите, които тези глаголи образуват с термина *стомана*, са представени според вида вършител и вида резултат, тъй като *стоманата* е строителен материал, върху който действат както одушевени вършители, така и природни сили. Затова глаголите и колокациите са класифицирани в две групи, като за процесите, причинени от естествен вършител се използват глаголи в граматично маркирана форма – 3 л., ед. ч., сегашно време. Така авторката представя две генерични рамки за глаголните колокации на *стомана*, наречени от нея ‘рамка-процес’ и ‘рамка-действие’ в обобщеното събитие ‘Обработка на стомана’ (Таблица 4). Следва дефинитивна информация за глаголите-колокати на базата *стомана*. В рамката-действие се идентифицират и подкатегиите термична обработка, формоване и съединяване. Те илюстрират семантичните рамки, към които принадлежи всяка ТГК от общата рамка-действие.

Същата процедура се прилага и към другите два основни строителни материала, коментирани в дисертационния труд – *бетон* и *дървен материал*. При тях се изолират и други подкатегиите. Изводът: подходът е рамково-базиран, обогатен с модификациите, включващи *таксономични елементи*. Авторката дефинира този нов подход като *таксономично-рамков*, което поставя труда в плана на науката за класификацията. Процедурата включва предварителна експертна класификация на основните събитийни рамки, лексикализирани чрез съответните ТГК и достига до точни и непротиворечиви схеми на категоризация. Въз основа на предварителното идентифициране на систематичните концептуални групи и съответстващите им групи термини е извършен контрастивен анализ на българските и английските ТГК (Пета глава). Чрез него дисертантката доказва, че терминологичната системност решава проблеми при превода и служи като основа на методологията за превод на технически термини. Тук вижданията на авторката, въпреки нейната компетентност в областта на англоезичната литература, кореспондират с тези на водещите български терминолози (Попова, Данчев, и особено Алексиев с неговия двуетапен модел за съпоставителен анализ). И у Хичева контрастивният анализ следва 5 процедурни стъпки: групиране на съпоставяните терминологични единици в концептуални групи; съчетаване на тези

групи с терминологичните им експоненти; определяне на лексико-структурните модели на експонентите; сравняване на езиковата системност на колокациите в съпоставяните езици; предлагане на преводачески решения на проблемните колокации чрез привличането на критерии за системност от една страна, и прагматични критерии – от друга. Чрез съпоставката на глаголните колокации с термините *стомана*, *бетон* и *дървен материал* (на английски) и техните български преводни еквиваленти са илюстрирани някои проблеми при превода: синонимия при преводните еквиваленти, терминологични празнини, дълги преводни еквиваленти и нарушаване на терминологичната системност. Примерите са интересни, предложени са и решения на проблемите, като всички случаи са консултирани с инженерни специалисти.

Последната глава разглежда преподаването на ТГК в УАСГ. Целта е обучаваните да могат да идентифицират колокациите в автентични текстове и да запаметяват словосъчетанията. За практическите примери е използван учебникът на ЦПЛ, на който докторантката е съавтор. Въпреки функционално-терминологичния подход на учебника, в него липсват задачи с ТГК. Затова Хичева предлага упражнения с ТГК, които да бъдат адаптирани към специализираното езиково обучение. Те образно и пълно илюстрират методиката на работа с експертните валидатори и тяхната роля за дефиниране на конкретните колокации и поставянето им в правилните сцени-процеси и сцени-действия. В това се изразява един от последните, но основни приносни моменти в дисертационния труд. В заключение се препоръчва в следващо издание на учебника да се включат задачи с ТГК, предвид тяхната значимост за специализирания дискурс.

Моята препоръка към Хичева и нейния екип е продължение на работата с изработване на речници-глосари, учебни помагала за специализираното обучение, което разширява своя обхват в областта на компютърната и корпусната лингвистика.

Тъй като основната цел на дисертационния труд – да се предложи методика за идентифициране на ТГК, и двете вторични практически ориентирани цели – да се дадат насоки за решаване на проблемите, свързани с превода на ТГК, и да се предложат възможни варианти за преподаването на терминологичните словосъчетания в процеса на обучението по специализиран английски език в областта на строителните материали, провеждано в УАСГ – е изпълнена, убедено и без резерви препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на ст. преп. Добромира Господинова Хичева.

24. 06. 2019 г.

София

Рецензент:.....

(доц. д-р Катя Исса)